

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра фінансів

Дипломна робота

ОР– бакалавр

на тему: **«Роль депозитних операцій у фінансовій стабільності
банків»**

Виконала: студентка 2 курсу,

групи ФБС-21ст

спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування

Чобанюк Христина Дмитрівна

Керівник : к.е.н., доцент, доцент кафедри
фінансів

Дмитровська В.С.

Рецензент: к.е.н., доцент кафедри
підприємництва, торгівлі та прикладної
економіки

Ємець О.І.

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ.....	5
1.1. Економічна сутність депозитних операцій банків.....	5
1.2. Класифікація депозитних продуктів комерційних банків	11
1.3. Концептуальні засади управління депозитними ресурсами банків.....	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЛІ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ У ФІНАНСОВІЙ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВ.....	21
2.1. Аналіз сучасного стану розвитку депозитних операцій банків	21
2.2. Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «А- Банк».....	27
2.3. Аналіз депозитних операцій АТ «А-Банк».....	31
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКАМИ.....	35
3.1. Шляхи вдосконалення розвитку депозитних операцій банків в Україні.....	35
3.2. Напрями забезпечення стабільності депозитних ресурсів банківських установ.....	39
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	54

ВСТУП

Банківська система є органічною складовою вітчизняної економіки, яка впливає на темпи та масштаби суспільного виробництва та суспільного споживання в країні, інтеграцію країни у світове економічне співтовариство та забезпечення конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників на зовнішніх ринках. Це свідчить про необхідність формування конкурентоспроможного банківського сектору України, здатного розвиватися самостійно та бути ефективним інструментом забезпечення економічного зростання та локомотивом національної економіки.

Загальною метою банківської політики в цілому і депозитної політики комерційного банку як її елемента є скорочення витрат, пов'язаних із залученням коштів, отримання прибутку від розміщення коштів вкладників, а також динамічний розвиток банку в напрям збільшення обсягу та асортименту послуг, що гарантує стабільність та зростання прибутку банку. Відповідно, однією зі складових цих умов є забезпечення достатньої ефективності формування та розвитку банківських депозитних операцій, оскільки від сформованості банків залежить також здатність інвестувати у виробничу сферу та брати участь у структурному реформуванні економіки.

Дослідженням аналізу депозитних операцій банків присвячено праці таких науковців як: А. Герасимович [1], Р. Коцовська [16], С. Князь, М. Горун [11], О. Петрук [26], М. Савлук [34], С. Фролов [40] та інші.

Проте складна економічна та військова ситуація сьогодні призвела до величезних втрат банківської системи України. Тому актуальним є запровадження новітніх інструментів залучення депозитних коштів, які дозволять не лише знизити загальний банківський ризик, а й підтримають фінансову стійкість та надійність банку.

Метою роботи є дослідження теоретико-організаційних засад здійснення та напрями підвищення ефективності здійснення депозитних операцій банками.

Мета роботи реалізується через виконання таких завдань:

- дослідити економічну сутність депозитних операцій банків;
 - визначити класифікацію депозитних продуктів комерційних банків;
 - розглянути концептуальні засади управління депозитними ресурсами банків;
 - проаналізувати сучасний стан розвитку депозитних операцій банків;
 - провести аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «А-Банк»;
 - здійснити аналіз депозитних операцій АТ «А-Банк»;
 - визначити шляхи вдосконалення розвитку депозитних операцій банків в Україні;
- запропонувати напрями забезпечення стабільності депозитних ресурсів банківських установ.

Об'єктом дослідження є роль депозитних операцій у фінансовій стабільності банків на прикладі АТ «А-Банк».

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають при проведенні банками депозитних операцій.

Методи дослідження. При виконанні роботи використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: методи порівняння, відображення абсолютних і відносних показників, табличного представлення даних, графічного та логічного пізнання.

Практичне значення отриманих результатів полягає в аналітичному дослідженні банківських депозитних операцій, обґрунтуванні викладених у роботі висновків і рекомендацій і може стати основою для обґрунтування практичних напрямків удосконалення розвитку банківських депозитних операцій в Україні.

Основними джерелами інформації, що використовуються при написанні роботи, є теоретичні та аналітичні дослідження, викладені в наукових працях вітчизняних авторів, матеріали законодавчих і нормативно-правових актів, а також звітні дані Національного банку України та АТ «А-Банк».

Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ

1.1 Економічна сутність депозитних операцій банків

Важливою і необхідною складовою банківської діяльності є проведення депозитних операцій для формування ресурсної бази. Для свого функціонування банкам потрібні кошти, якими вони можуть розпоряджатися. Основну частину ресурсної бази банку становлять депозитні кошти, акумульовані фізичними та юридичними особами у формі вкладів, які в подальшому використовуються банком для активних операцій. Відповідно, від обсягу та строків розміщення коштів на депозитних рахунках клієнтів залежить як обсяг діяльності банку, так і ефективність і прибутковість його діяльності.

Депозит у перекладі з латинської «*depositum*» означає «річ, передана на зберігання», тобто зберігання вкладу. У сучасній економічній літературі під банківськими вкладками прийнято розуміти всі грошові кошти, що належать клієнтам банку, тобто кошти на поточних та інших рахунках, відкритих на ім'я юридичних і фізичних осіб. Розглянемо підходи вітчизняних учених до визначення поняття «депозит» (табл. 1.1). Термін «депозит» включає як вклади фізичних осіб (на вимогу, термінові), так і вклади юридичних осіб, фізичних осіб без створення юридичної особи (на вимогу, термінові), а також кошти, вкладені у вклади та ощадні сертифікати.

Тобто банківські депозити – це кошти, що належать клієнтам банку [10].

Підходи до визначення поняття «депозит»

Автори	Визначення поняття
М. Савлук [34]	«Депозит (вклад) – це грошові кошти в національній та іноземній валюті, що передані власником або іншою особою за його дорученням у готівковій та безготівковій формах на рахунок власника для зберігання на певних умовах»
Р. Коцовська [16]	«Депозит – це грошові кошти або банківські метали, розміщені вкладниками в банку на визначений договором строк»
А. Герасимович [1]	«Депозит – це зобов’язання банку за тимчасово залученими коштами фізичних та юридичних осіб або цінними паперами за відповідну плату»
О. Петрук [26]	«Депозит – це кошти, що надаються фізичними чи юридичними особами в управління резиденту, визначеному фінансовою організацією згідно із чинним законодавством України, нерезиденту на чітко визначений строк та під процент і оформлюється відповідною угодою»
С. Фролов [40]	«Депозит – кошти, внесені в банк фізичними і юридичними особами на певні рахунки і використані ними відповідно до режиму рахунку і банківського законодавства»
С. Князь, М. Горун [11]	«Депозит – це вільні грошові кошти фізичних та юридичних осіб у національній чи іноземній валюті, залучені банком на договірній основі для подальшого їх спрямування у кредитно-інвестиційний процес на умовах повернення, платності та строковості»

Сутність терміну «депозит» також дозволяє розкрити такі класифікаційні ознаки, як:

- зв'язок між одержаними від клієнта грошима та їхньою частиною, депонованою в банку;
- мета, з якою вноситься вклад;
- кількість депозитних пропозицій на ринку [9].

Крім того, «Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій та операцій з ощадними сертифікатами банків» від 03.12.2003 р. № 516 дозволяє уточнити визначення депозитної операції – це банківська операція щодо залучення готівки або банківських металів від вкладника або перерахування вкладником на договірних засадах на депозитний рахунок вкладника в банку, у тому числі з видачею йому ощадного сертифіката [34].

До певного моменту операції банку склалися переважно з коштів юридичних осіб. Існуюче макроекономічне середовище дозволяє банкам розміщувати кошти, залучені від компаній і організацій, на високоприбуткових ринках державних цінних паперів, короткострокових міжбанківських кредитів і валютних операцій [14].

З огляду на ринкову ситуацію, що змінилася, банкам стало складніше конкурувати в корпоративному сегменті. Підприємства залишилися без ресурсів – усі вільні кошти юридичних осіб були роздані банкам [35]. Так само очевидно, що банківські установи орієнтувалися лише на корпоративний сегмент, оскільки не могли вирішити проблему залучення коштів населення, що було пов'язано з незалежними від банків факторами: низькими доходами населення, недовірою приватних клієнтів до банків, неадекватність правових механізмів, витрати в політиці Національного банку, дорожнеча та ненадійність комунікацій [6]. При цьому банківські вклади та банківські депозитні операції часто вважаються категоріями-синонімами. Однак між ними є певні відмінності. Ця відмінність пов'язана з тим, що всі кошти банківських клієнтів можна поділити на такі групи: по-перше, депозити фізичних осіб; по-друге, депозити юридичних осіб; по-третє, залишки готівки на поточних і поточних рахунках, які регулярно поповнюються власниками і за допомогою яких вони виконують свої грошові зобов'язання перед третіми особами, а також перед банком. Тому термін «банківський вклад» вживається у двох випадках: вкладником є не фізична, а юридична особа; сума, внесена в банк на чітко визначений строк, який, як правило, не може бути змінений [33].

Депозитний портфель є важливою частиною ресурсної бази банківської установи. Під депозитним портфелем розуміють сукупність коштів, залучених банком на договірних засадах на депозитні рахунки клієнтів. Формування депозитного портфеля слід розглядати як безперервний циклічний процес, що складається з основних етапів аналізу, планування, залучення клієнтів, контролю [17].

Негативною обставиною можна назвати переважання короткострокових депозитів у загальній сукупності депозитних вкладень, оскільки це не дозволяє банку повністю використовувати залучені кошти, підвищує ризик втрати ліквідності та перешкоджає довгостроковим інвестиціям. З іншого боку, короткострокові операції дешевші, що позитивно впливає на нижню межу процентної маржі [40]. Основною метою депозитної політики є залучення більшого обсягу депозитних коштів за найнижчою ціною. Аналіз депозитної привабливості коштів у розрізі валют, умов привабливості та секторів економіки відображає сучасний стан депозитної політики українських банків [23].

Основними загальними характеристиками вкладів є: строк до їх вилучення, види та форми їх виплати, категорія вкладників. Розвиток та диверсифікація послуг з обслуговування цих вкладів є пріоритетним завданням сучасної банківської установи. Операції зі строковими вкладами доступні банку протягом чітко визначеного інтервалу часу і тому можуть бути використані для фінансування довгострокових і, отже, більш прибуткових активних операцій [9].

Однією з глобальних причин кризового стану багатьох українських банків є неправильне або недостатньо ефективне управління депозитами, оскільки депозитні ресурси є одним із найважливіших факторів економічного зростання та розвитку банків. Вивчення складових управління банківськими депозитами вважається одним із основних факторів підвищення ефективності банківської діяльності. Тому проблеми, пов'язані з ефективним функціонуванням банку, в основному залежать від впровадження сучасної та ефективної системи управління депозитами.

Зі зміною кредитного обігу змінюються і ускладнюються поняття, пов'язані з проблемами банківської депозитної діяльності. Формуванню депозитної бази комерційних банків приділяється значна увага в працях вітчизняних і зарубіжних вчених і практиків банківської справи [26].

Факторами, що впливають на депозитну діяльність банків, є різноманітні елементи або умови, важливі для залучення та збереження депозитів у банківській системі. Ці фактори впливають на вибір вкладників та їхні рішення щодо інвестування своїх коштів у банки та окремі види депозитних продуктів.

На рис. 1.3 наведені загальні фактори, що впливають на депозитну діяльність банків.

Рис. 1.1. Фактори впливу на депозитну діяльність банків

Джерело: [4, 16]

Крім того, ці фактори взаємодіють один з одним і впливають на стратегії, політику та функціонування банків у сфері залучення депозитів. Кожен із цих факторів може мати значний вплив на довіру вкладників, стабільність банку та рівень конкуренції на ринку.

Важливо зазначити, що в умовах війни вклади в банках можуть зазнавати певних змін і впливів. Військові конфлікти можуть вплинути на стабільність фінансової системи та довіру до банківських установ. Однак банки зазвичай вживають необхідних заходів для забезпечення безпеки вкладів вкладників і підтримки фінансової стабільності у важкі часи.

Стійкість і збереження вкладів вкладників у банках залежить від кількох факторів [4, 16]:

1. Регуляторні органи: банківська діяльність контролюється та регулюється регуляторними органами, такими як національні банки та фінансові установи. Ці органи встановлюють регулятивні вимоги до капітальних інвестицій, ліквідності та прийняття ризику, які впливають на стабільність банківської системи та захист вкладів.

2. Фінансова стабільність: Стабільність економіки та фінансової системи країни є важливим фактором безпеки вкладів. Сильна економіка та ефективні регуляторні заходи сприяють стабільності банків та зменшують ризики для вкладників.

3. Капітал і ліквідність: банки повинні мати достатній капітал і ліквідність, щоб забезпечити виплату депозитів у разі потреби. Вимоги до капіталу та ліквідності допомагають забезпечити фінансову стабільність банків і захистити вкладників.

4. Системи гарантій: багато країн мають системи гарантій, які компенсують вкладникам у разі банкрутства банку. Ці системи забезпечують додатковий захист вкладів, особливо невеликих вкладів.

5. Політика та репутація банку: банки, які дотримуються етичних стандартів, забезпечують високий рівень обслуговування клієнтів і мають добру репутацію, підвищують довіру вкладників і забезпечують стабільність їхніх вкладів.

Враховуючи ці фактори, вкладники можуть прийняти більш обґрунтоване рішення про відкриття депозитного рахунку в банку та оцінити пов'язані з цим ризики та переваги.

Таким чином, розміщення вкладів передбачає отримання поворотних коштів від юридичних і фізичних осіб у вигляді тимчасових вкладів на певних умовах. Прийняття депозитів – це отримання державних коштів, наприклад, через депозити на рахунках або через випуск облігацій. Кошти, розміщені в компанії, яка приймає депозити, не підпадають під захист депозитів.

1.2. Класифікація депозитних продуктів комерційних банків

Відповідно до Філософського енциклопедичного словника класифікація – це багаторівневий послідовний поділ обсягу понять з метою систематизації, поглиблення та отримання нових знань про члени поділу. Результатом класифікації є система підпорядкованих одне одному понять: ділене поняття – рід, а нові поняття – види цього роду, типи видів тощо [3].

У Юридичному енциклопедичному словнику під класифікацією розуміється система підпорядкованих понять (класів об'єктів) тієї чи іншої галузі знань або діяльності людини, яка служить засобом встановлення зв'язків між цими поняттями або класами об'єктів. Наукова класифікація виражає систему закономірностей, характерних для даної області дійсності [10].

В Енциклопедії законодавства про класифікацію договорів зазначено, що це поділ договорів на види за різними ознаками [10].

В даний час загальноприйнятої системи класифікації банківських операцій не існує. Різні пропозиції щодо класифікації банківських операцій зумовлені відмінностями критеріїв, за якими здійснюється та чи інша класифікація. Наприклад, С. А. Кузнецова класифікує банківські операції за критерієм відображення окремих банківських операцій у статтях балансу банку [35].

Залежно від того, яку частину балансу вони займають, вони поділяються на пасивні та активні. За цією класифікацією пасивні операції — це операції з мобілізації ресурсів комерційного банку; активні - це операції з розміщення

мобілізованих банком ресурсів у депозити, кредити, інвестиції, основні засоби та товарні цінності. Відповідно до цієї класифікації до активних операцій банку належать: операції з інвестування коштів банку в готівковій та безготівковій формі для підтримки ліквідності банків; розрахункові операції, пов'язані з платежами клієнтів; касові операції з приймання та видачі готівки; кредитні операції, пов'язані з наданням кредитів різних форм і видів юридичним, фізичним особам і банкам; інвестиційні операції, що передбачають вкладення коштів банку в цінні папери (акції, державні та корпоративні облігації) на тривалий період часу; фондові операції з купівлі-продажу цінних паперів; валютні операції з купівлі-продажу іноземної валюти на внутрішньому та міжнародному валютних ринках; депозитні операції з розміщення тимчасово вільних ресурсів банку на депозитах НБУ та в інших банках; Операції з купівлі-продажу банківських металів на внутрішньому та міжнародному валютних ринках; операції з придбання основних засобів, матеріальних і нематеріальних активів.

Крім того, С. А. Кузнєцова поділяє пасивні банківські операції на види в залежності від характеру ресурсів банку – на операції з формування власних, залучених (депозитних) і залучених (недепозитних) ресурсів [35].

Пасивні депозитні операції класифікуються як:

1) за категорією вкладника: за операціями із залучення тимчасово вільних коштів юридичних осіб; операції з тимчасово вільними коштами фізичних осіб; операції із залучення тимчасово вільних коштів банків-кореспондентів;

2) за строком: операції із залучення тимчасово вільних коштів – для залучення на рахунки з метою подальшого їх використання для поточних розрахунків; операції із залучення тимчасово вільних коштів, на строкові депозитні рахунки на зберігання протягом визначеного договором строку [5].

Пасивні недепозитні операції поділяються на: пасивні кредитні операції та пасивні інвестиційні операції.

Операції пасивного кредитування, згідно з цією класифікацією, – це банківські операції, пов'язані із залученням позик на міжбанківському ринку.

Пасивні інвестиційні операції – операції комерційного банку, пов'язані з випуском і розміщенням власних незабезпечених боргових цінних паперів.

У свою чергу С. В. Князь також класифікує банківські операції за ознакою їх відображення в балансі банку, поділяючи їх на пасивні та активні банківські операції. Пасивні банківські операції — це операції, за допомогою яких банки генерують свої ресурси. Активні банківські операції – це операції, за допомогою яких банки використовують наявні ресурси для отримання прибутку та підтримки ліквідності [11].

На відміну від С.А. Кузнецової, С.В. Князь проводить додаткову класифікацію активних, а не пасивних банківських операцій. Тому активні операції за економічним змістом він поділяє на: обліково-позичкові (кредитні), розрахункові, касові, інвестиційні, фондів та гарантійні операції [11].

Водночас Колеснік Я. В. зазначає, що некоректно брати баланс за критерій класифікації банківських операцій і ділити банківські операції на активні та пасивні. Таку класифікацію неможливо підтримувати послідовно, оскільки існують операції, які є байдужими з точки зору балансу і можуть бути по обидві сторони балансу [12].

На думку Колеснік Я. В., банківські операції доцільно класифікувати за функціями банку. Банк виконує три основні функції: формування ресурсів; надання кредитів; просування платіжних операцій. Кожна з цих функцій здійснюється завдяки відповідним банківським операціям, які можна поділити на три групи. Перша група – пасивні операції, друга – активні операції, третя – операції з полегшення платежів. Слід зазначити, що перші дві групи не збігаються з категоріями, на які поділяються банківські операції, якщо в основу їх класифікації покладено балансовий критерій, хоча назви збігаються. Крім того, банки здійснюють операції, які не спрямовані на виконання жодної з цих функцій. Вони утворюють особливу четверту групу, яка є набором операцій, які здійснюють банки, оскільки їх зручно об'єднати з операціями перших трьох груп в одному підприємстві [12].

Вивчаючи класифікацію, запропоновану Ситник Н. С., слід звернути увагу на те, що автор ототожнює банківські операції з банківськими операціями. Четверта група відповідно до цієї класифікації включає численні операції, які можуть бути об'єднані деякими внутрішніми ознаками. До них, зокрема, відносяться купівля-продаж від імені та за власний рахунок валют (валютних і грошових цінностей), брокерські операції з акціями та облігаціями, зберігання цінних паперів тощо [37].

Фролов С поділяє банківські операції на активні та пасивні. Він визначає пасивні операції як такі, в яких банк виступає як боржник, а активні – як кредитор [40].

В.В. Коваленко поділяє банківські операції за змістом на пасивні, активні та комісійно-опосередковані. Пасивні операції науковець визначає як такі, що пов'язані з формуванням ресурсної бази банків. Активні операції - це операції з розміщення ресурсів для отримання доходу. Під комісійно-посередницькою розуміють діяльність банків, пов'язану з виконанням операцій від імені клієнтів за певну винагороду [12].

Загострення конкуренції між банками та іншими фінансовими структурами за вклади фізичних і юридичних осіб призвело до появи найрізноманітніших вкладів. Складність класифікації депозитних операцій полягає в тому, що нові види вкладів часто поєднують в собі характерні ознаки та властивості вже існуючих видів. Депозитні операції класифікуються за ознаками вкладника, валюти, строку використання, форми грошового обігу, економічного змісту та іншими ознаками (табл. 1.2) [27].

Класифікація банківських депозитів

Ознака класифікації	Види депозитів
За клієнтом	депозити фізичних осіб; депозити юридичних осіб; міжбанківські депозити.
За валютою	депозити в національній валюті; депозити в іноземній валюті; мультивалютні депозити.
За формою користування	депозити до запитання; строкові депозити; депозитні (ощадні) сертифікати.
За строком депозиту	депозити – овернайт; короткострокові; довгострокові.
За рівнем стабільності	найбільш стабільні; стабільні; нестабільні.

Продовження табл. 1.2

За методом нарахування процентів	депозити із фіксованою процентною ставкою; депозити із плаваючою процентною ставкою; депозити, за якими нараховуються прості проценти; депозити, за якими нараховуються складні проценти.
За термінами нарахування процентів	депозити із щомісячним нарахуванням процентів; депозити із щоквартальним нарахуванням процентів; депозити із щорічним нарахуванням процентів; авансові депозити.
За можливістю поповнення	з правом поповнення; без права поповнення
За розміром депозиту	великі; середні; малі.
За формою депозиту	грошові; металеві.
За призначенням депозиту	будівельні депозити; інвестиційні депозити; депозити за трастовими операціями; різдвяні депозити; відпускні депозити; пенсійні депозити; депозити, присвячені життєвим подіям; депозити на дітей; інші депозити.

Джерело: [27]

При класифікації вкладів зазвичай враховують такі ознаки: термін вкладу до зняття; категорія вкладника. З точки зору зняття депозити поділяються на: депозити до запитання; строкові депозити.

Класифікація банківських операцій має важливе практичне і теоретичне значення. Важливим критерієм, що лежить в основі визначення поняття банку, є розмежування за рахунок класифікації (характеристики) виключно банківських операцій. Оскільки класифікація банківських операцій сприяє розумінню діяльності банківських установ [4].

Тому, класифікація банківських операцій дає змогу виявити особливості правового режиму здійснення банківських операцій, особливості організаційно-правової форми банку та його відмінності від інших фінансових установ, оскільки саме проведення окремих видів операцій у сукупність, яка дозволяє певній установі називатися банком.

Сьогодні банківські установи здійснюють велику кількість різноманітних банківських операцій. Їх можна класифікувати за різними ознаками. Усе це призводить до того, що єдиного підходу до класифікації банківських операцій не існує.

1.3. Концептуальні засади управління депозитними ресурсами банків

Метою управління банківськими вкладками є забезпечення коштів на поточних і строкових депозитних рахунках у банках у достатній кількості для проведення активних операцій на вигідних для банку умовах у розмірі та порядку, встановлених законодавством [28]. Це завдання виконується завдяки ефективній роботі системи управління депозитами. Пропонуємо розглядати систему депозитного управління банку як комплекс взаємозалежних елементів, які включають у процес взаємодії дію механізмів власних взаємозв'язків,

виконують функцію раціонального формування депозитної бази банку та спрямовані на підтримку та підвищення ефективності банківської діяльності.

Для формування та реалізації депозитної політики комерційним банкам необхідно орієнтуватися на потенційних вкладників, розвивати та вдосконалювати нові конкурентоспроможні депозитні послуги та продукти, які цікаві різним категоріям клієнтів, як фізичних, так і юридичних осіб, у тому числі VIP-клієнтів, вдосконалювати дистанційне обслуговування, проводити активну рекламну кампанію.

Крім того, для реалізації ефективної депозитної політики необхідно: по-перше, використовувати наступну методологію аналізу формування та використання депозитного портфеля, результатом якої стане аналітична інформація для прийняття управлінських рішень щодо удосконалення структури депозитних ресурсів, по-друге, оцінити депозитну політику комерційного банку з точки зору конкурентоспроможності на депозитному ринку. Напрямами розробки та реалізації вдосконалення депозитної політики комерційних банків є розробка положень щодо аналізу депозитного портфеля для оцінки стабільності, привабливості депозитних ресурсів, ефективності депозитної політики та розробка практичних рекомендацій щодо управління депозитний портфель банку [32].

Для оптимальної структури, рівня та розміру витрат за депозитними зобов'язаннями управитель використовує різні методи залучення коштів, які узагальнено поділяються на дві групи: методи управління цінами та методи управління нецінами. У банківській практиці використовуються такі методи формування депозитної ціни: встановлення відсотка за вкладами для досягнення проникнення на ринок; попереднє ціноутворення; Цінова політика орієнтована на запрошення VIP-клієнтів; множинний метод ціноутворення; ціноутворення на основі ринкових цін. Нецінові методи управління залученими коштами банку ґрунтуються на застосуванні різноманітних засобів мотивації клієнтів, які безпосередньо не пов'язані зі зміною рівня депозитних відсотків [39].

Депозитний грошовий потік формує депозитні операції банку, що забезпечує його функціонування. Водночас зазначаємо, що планування та контроль є невід'ємними складовими управління депозитними операціями банку (включаючи відповідні ризики, що виникають). Вони являють собою взаємопов'язану систему управління на всіх рівнях: від стратегічного через тактичний до оперативного [14].

Формування депозитних ресурсів є дуже важливою складовою функціонування банківської системи. Складові механізми депозитної політики комерційного банку відповідно до вимог ринкової економіки, соціально-економічних і політичних цілей суспільного розвитку та сучасної банківської практики представлено на рис. 1.2.

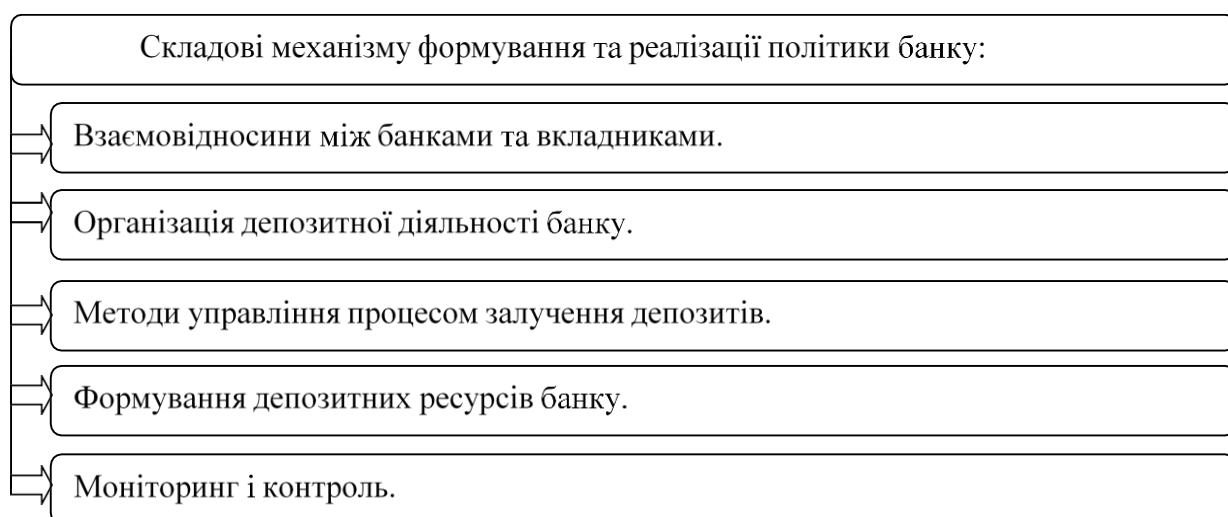

Рис. 1.2. Складові механізми формування та реалізації депозитної політики

Джерело: [28]

Водночас банки, які акумулюють депозитні ресурси, можуть брати участь у депозитному процесі з іншого боку шляхом розміщення коштів на депозитах в інших банках та придбання депозитних сертифікатів Національного банку України. Отже, в сучасних умовах господарювання депозити виконують різноманітні функції, на основі яких формується характер відносин між банками та їх клієнтами щодо проведення депозитних операцій [19].

Депозитна діяльність банку включає кілька послідовних етапів, які наведено на рис. 1.3.

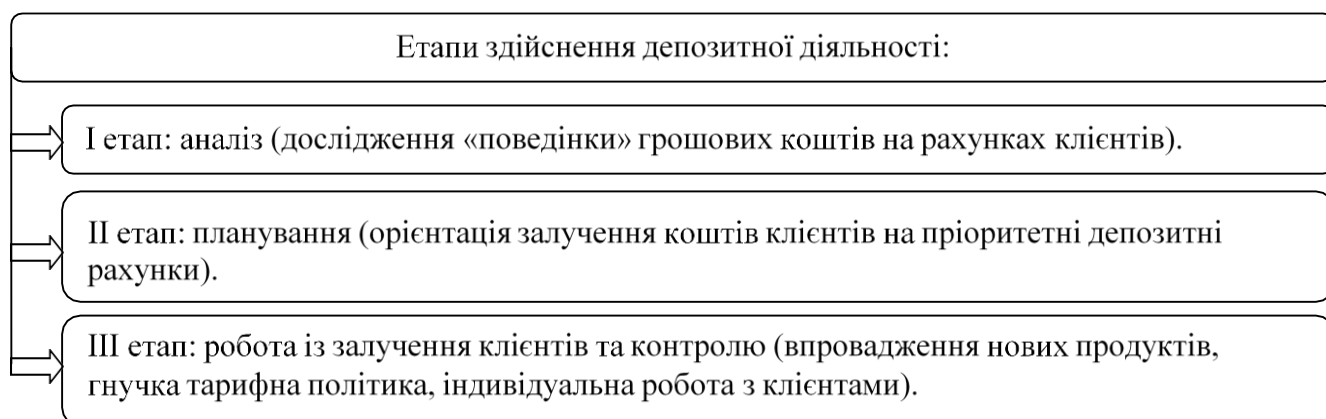

Рис. 1.3. Етапи депозитної діяльності банку

Джерело: [17]

Депозитна політика банку є складовою частиною загальної банківської політики. Зазначимо, що мета депозитної політики нерозривно пов'язана із загальними стратегічними цілями банку та узгоджується з ними. Загальною метою політики банку є скорочення витрат, пов'язаних із залученням коштів, отримання прибутку від розміщення коштів вкладників, а також забезпечення динамічного розвитку банку в напрямку збільшення обсягу та асортименту послуг. , що забезпечує стабільність і зростання прибутку банку. Відповідно, основною метою депозитної політики є залучення якомога більшої суми грошей за найнижчою ціною. Власне, для досягнення цієї мети необхідно створити необхідні умови для досягнення головної мети будь-якої комерційної банківської діяльності – отримання максимального прибутку [17].

Принципи депозитної політики поділяються на загальні та специфічні. Загальні принципи застосовуються як у монетарній політиці Національного банку України на макрорівні, так і на мікроекономічному рівні окремої банківської установи. «З одного боку, вони викликають економічну зацікавленість вкладників у найкращих результатах їх діяльності та мають велике значення у здійсненні кредиту (в тому числі депозитного) на державному рівні. Основним завданням депозитної політики банку є

забезпечення Таким чином, депозитна політика виступає засобом реалізації її принципів постачальники послуг» [25].

Оптимальна депозитна політика ґрунтується на таких принципах: «наукова обґрунтованість, оптимальність, ефективність, а також одноманітність, нерозривний зв'язок елементів банківської політики, оскільки лише науково обґрунтована депозитна політика формується з урахуванням повсякденних реалій життя, суб'єктивні чинники, їх детермінанти дозволяють найбільш повно виразити інтереси держави, банку (як інституційної структури), його працівників і клієнтів (у тому числі населення)» [36].

Специфічними принципами депозитної політики комерційного банку є прибутковість (оскільки головною метою будь-якого комерційного банку є отримання максимально можливого прибутку), а також безпека та надійність (тобто банк прагне отримати дохід не будь-якою ціною, а але з урахуванням реалій ринку, на якому будує свою діяльність).

Таким чином, система депозитної політики банку представлена в табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Принципи депозитної політики комерційного банку

Принципи	
Загальні	Спеціальні
наукова обґрунтованість	прибутковість
оптимальність	безпека, надійність
ефективність	
єдність, нерозривний зв'язок з іншими елементами банківської політики	

Джерело: [19]

Тому в сучасних фінансово-економічних умовах актуальним є питання визначення депозитних операцій банку для їх трансформації в кредитно-

інвестиційні та, відповідно, оцінка можливих депозитних ризиків для банку з точки зору планування діяльності банку, формування та коригування депозитної політики, управління ризиками. Використання як короткострокових, так і строкових зобов'язань банку в планованому періоді для розміщення їх у доходних активах потребує попередньої оцінки стійкості та ризиків для відповідної групи депозитного портфеля. У загальному вигляді процес формування депозитного портфеля банку можна представити за видами договорів, клієнтами та видами вкладів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЛІ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ У ФІНАНСОВІЙ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВ

2.1. Аналіз сучасного стану розвитку депозитних операцій банків

Стабільне та ефективне функціонування банківської системи є обов'язковою складовою фінансової стійкості національної економіки. Протягом останніх років Україна пережила численні макроекономічні потрясіння, пов'язані з пандемією COVID-19 та широкомасштабним військовим вторгненням російської федерації на територію нашої держави. Такі зовнішні чинники багаторазово посилюють ризики банківської діяльності та можуть призвести до глибокої банківської кризи та дестабілізації вітчизняної економіки.

Регулярний моніторинг показників банківської стабільності є запорукою своєчасного виявлення негативних тенденцій та вжиття заходів щодо недопущення банківської рецесії. Наріжним каменем стабільності банківської діяльності є достатній обсяг ресурсів для здійснення банківських операцій, більшість з яких становлять депозитні ресурси. Виникнення кризових явищ у ресурсній базі банків, у тому числі в її більшій частині – залучених ресурсах, та несвоєчасне їх виявлення може призвести до загального колапсу банківської системи. У цьому тлі постійний моніторинг та оцінка достатності ресурсної бази є запорукою своєчасного реагування на мінімальні дестабілізуючі процеси та можливості їх швидкої ліквідації [43].

На рис. 2.1 проведено аналіз депозитних операцій в Україні за наведеними нижче показниками.

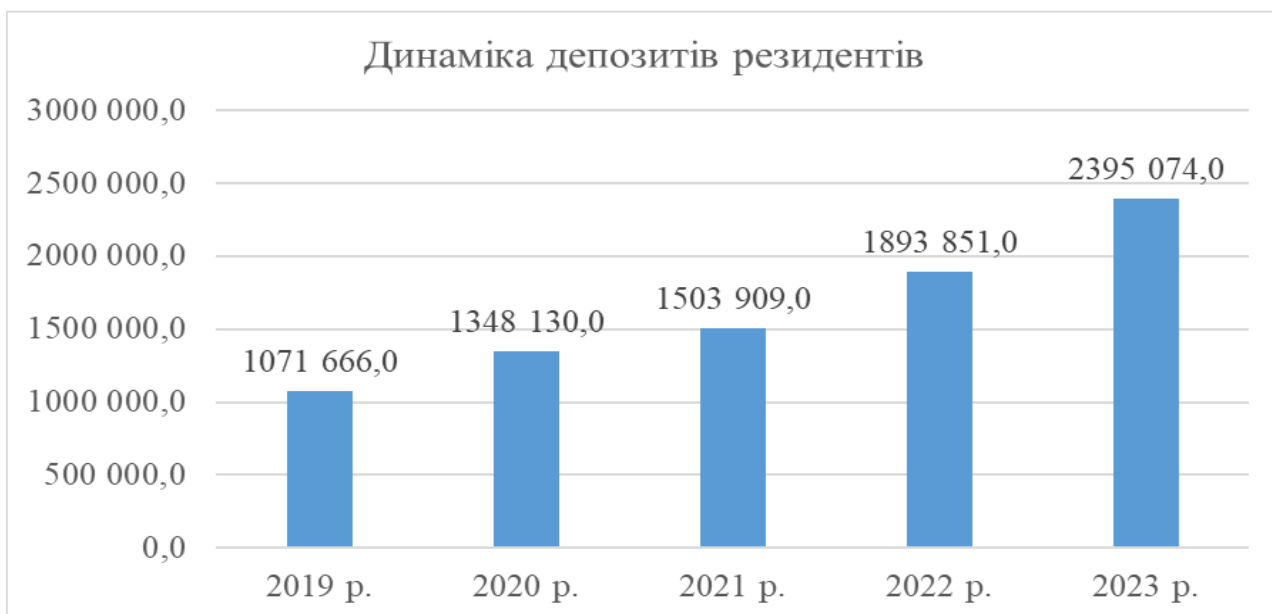

Рис. 2.1. Динаміка депозитів резидентів протягом 2019-2023 рр., млн грн.

Джерело: побудовано автором на основі [24]

Дані рис. 2.1 свідчать про те, що динаміка депозитів резидентів має висхідну тенденцію. Інформація представлена про фінансові та нефінансові корпорації, сектор загального державного управління та інші сектори економіки (приватні домогосподарства, некомерційні організації).

У 2019 році вклади резидентів становили 107 166 млн грн, а у 2023 році – 2 395 074 млн грн. Тобто обсяг депозитів резидентів за представлений період зріс на 1 323 408,0 млн грн або більш ніж у 2,2 рази.

На рис. 2.2 наведено дані щодо динаміки обсягу депозитів нерезидентів за період 2019-2023 рр. Дані свідчать про те, що обсяги депозитів нерезидентів значно нижчі, але мають тенденцію до збільшення. Таким чином, їх обсяг у 2023 році порівняно з 2019 роком збільшився на 12898 млн грн, або в 1,6 рази. Найбільший обсяг депозитів нерезидентів у досліджуваному періоді характерний якраз для 2023 року.

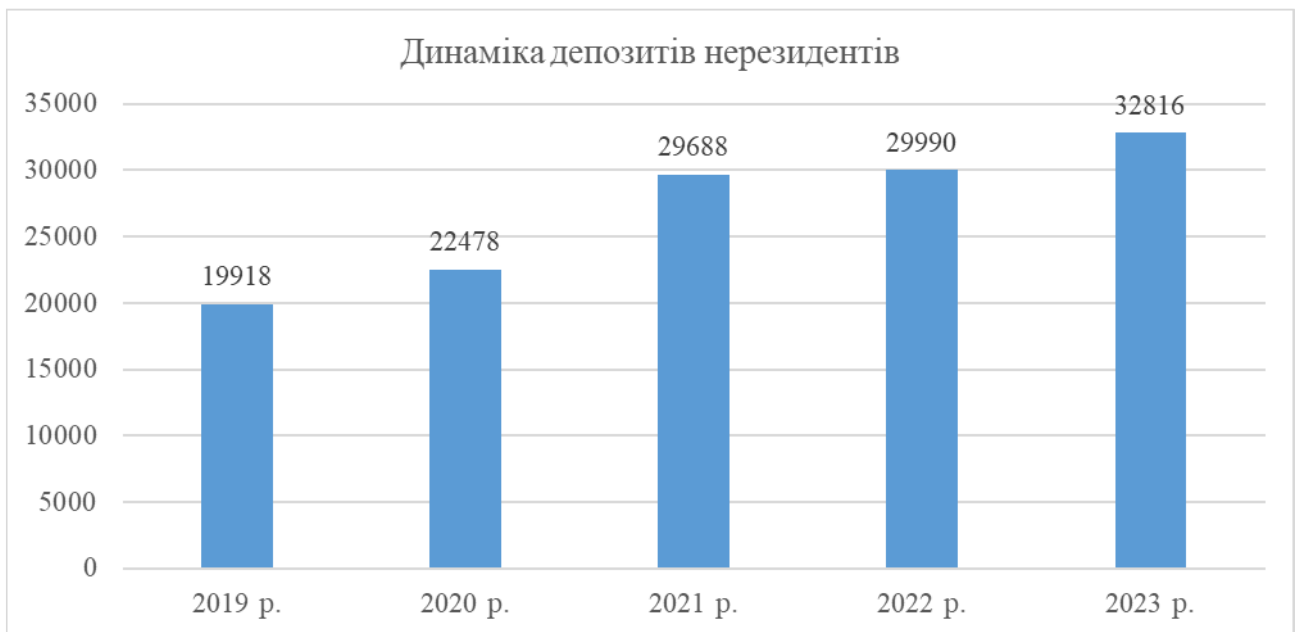

Рис. 2.2. Динаміка депозитів нерезидентів, млн грн.

Джерело: побудовано автором на основі [24]

Динаміку депозитів резидентів за строками представлено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Депозити резидентів у розрізі строків погашення

Період, роки	Всього: сума, млн. грн	у тому числі за строками							
		на вимогу		до 1 року		від 1 до 2 років		понад 2 років	
		Сума, млн. грн	Частка, %	Сума, млн грн	Частка, %	Сума, млн грн	Частка, %	Сума, млн грн	Частка, %
2019	1071666	590 541	55,1	348 542	32,5	108 142	10,1	24 442	2,3
2020	1348130	805 964	59,8	395 726	29,4	129 862	9,6	16 578	1,2
2021	1503909	1007206	67,0	350397	23,3	128628	8,6	17678	1,2
2022	1893851	1371927	72,4	390842	20,6	116046	6,1	15037	0,8
2023	2395074	1613424	67,4	667327	27,9	96296	4,0	18027	0,8
Відхилення, (+,-)	1323408	1 022 883	12,3	318 785	-4,6	-11 846	-6,1	-6 415	-1,5

Джерело: сформовано автором на основі [24]

Дані свідчать, що у 2019-2013 роках переважали депозитами на вимогу над строкові депозити. У 2023 році частка депозитів на вимогу становила 67,4, а строкових – 32,6%.

За звітний період частка депозитів на вимогу зросла на 12,3%, а частка строкових депозитів зменшилася. Так, на 4,6% зменшилася частка депозитів до одного року, на 6,1% – від 1 року до 2 років, на 1,5% – понад 2 роки.

Тому строкові вклади втрачають популярність, що пов'язано з невеликою премією за термін, тому частина коштів на поточних рахунках клієнтів зростає. Слід зазначити, що це впливає на зниження витрат банків на фінансування. Банківські установи залучають валютні кошти під незначні відсотки, але шанси на розміщення мізерні.

Динаміку депозитів резидентів за видами національної валюти порівняно з іноземною наведено на рис. 2.3. Наведена інформація свідчить про переважання депозитів протягом усього досліджуваного періоду. Особливо ця різниця помітна у 2023 році, коли депозити в національній валюті перевищують депозити в іноземній на 873121 млн грн.

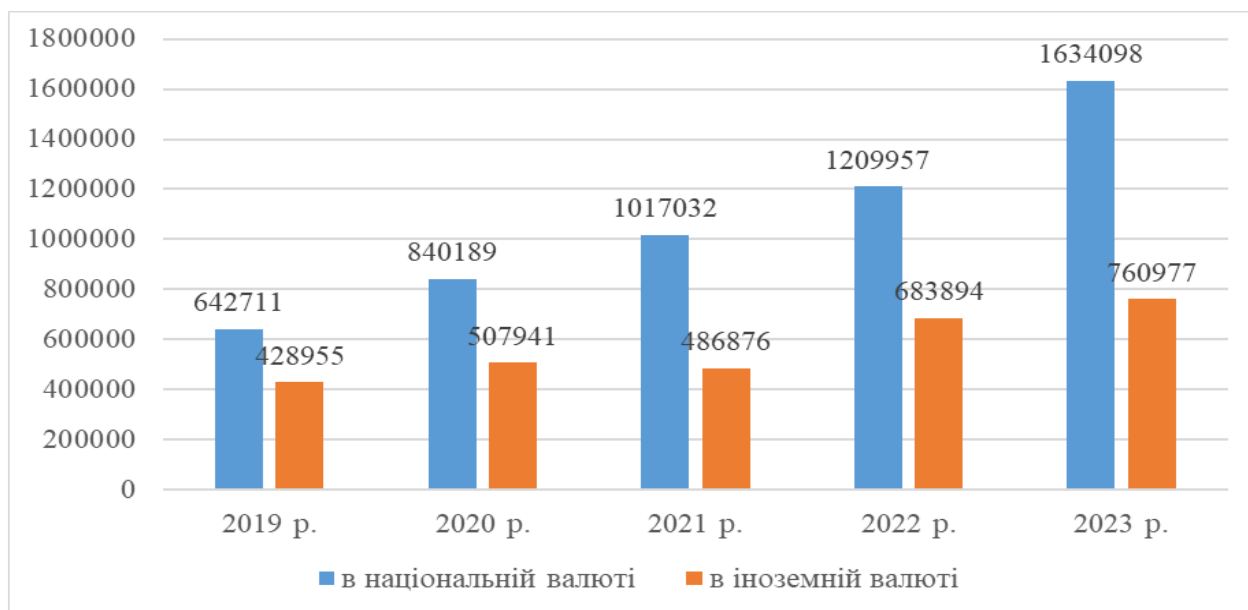

Рис. 2.3. Депозити резидентів у розрізі видів валют, млн грн

Джерело: побудовано автором на основі [24]

Аналіз депозитів, отриманих суб'єктами господарювання корпоративного сектору та фізичними особами (табл. 2.2), показує, що найбільшу питому вагу займає обсяг депозитів, отриманих від фізичних осіб. Їх частка у 2019 році становила 53,8 %, а у 2023 році – 46,2%. Частка депозитів фізичних осіб

зменшилася на 2,5%, але сума вкладів зросла на 652 420 млн грн. Частка депозитів корпоративного сектору збільшилася на 2,5%, а сума вкладів зросла на 670 988 млн грн.

Таблиця 2.2

Депозити корпоративного сектору та фізичних осіб, млн грн

Період, роки	Корпоративний сектор		Фізичні особи	
	Сума, млн грн	Частка, %	Сума, млн грн	Частка, %
2019	495 540	46,2	576 126	53,8
2020	617 813	45,8	730 317	54,2
2021	709 757	47,2	794 152	52,8
2022	848 120	44,8	1 045 731	55,2
2023	1 166 528	48,7	1 228 546	51,3
Відхилення, (+,-)	670 988	2,5	652 420	-2,5

Джерело: побудовано автором на основі [24]

При розподілі депозитів фізичних осіб за групами банків (рис. 2.4) виявлено, що найбільша їх питома вага у період 2019-2023 років припадає на ПриватБанк і коливається від 31,2% до 36,2%, тоді як за досліджуваний період вона збільшилася на 3,0 %. Зменшилася частка вкладів фізичних осіб у державних банках (-4,1%), частка вкладів в іноземних банках зменшилася (-3,6%) а частка у приватних банках зросла (+3,2%).

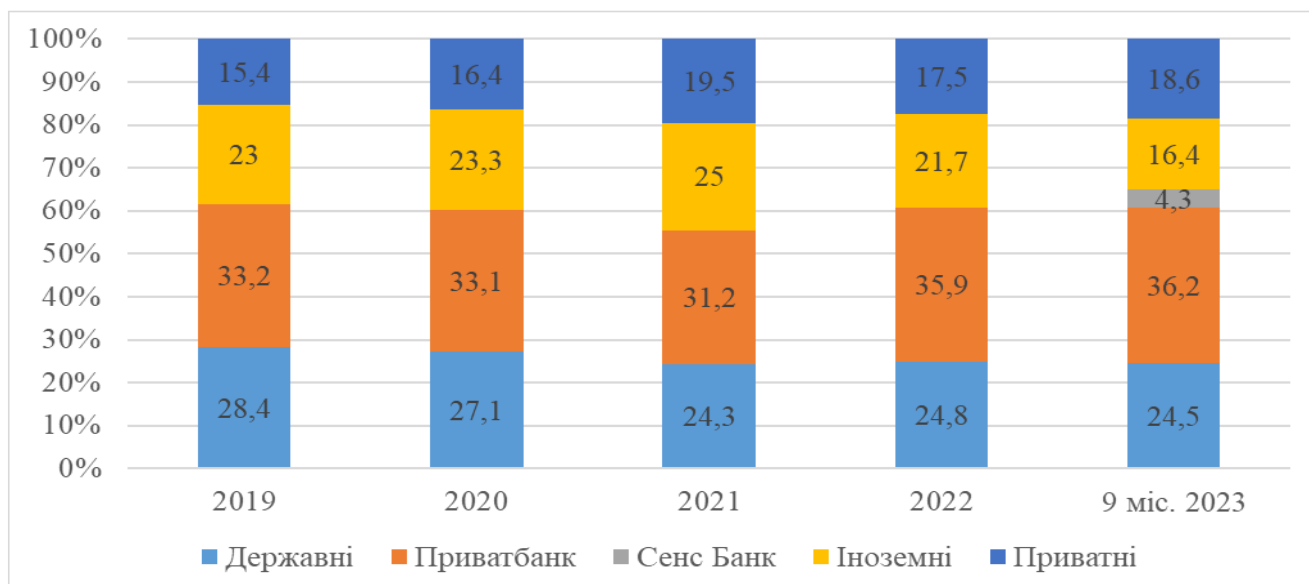

Рис. 2.4. Розподіл депозитів фізичних осіб за групами банків протягом 2019-2023 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [24]

Динаміку процентних ставок за різними видами вкладів у період 2019–2022 рр. представлено в табл. 2.3. Загалом вартість вкладів – це загальна сума компенсації (реальна плата за вклад), яка встановлюється у депозитному договорі, враховуючи як плату за користування позиковими коштами у вигляді процентної ставки, так і всі інші витрати, встановлені у вигляді фіксованої суми або відсотка від суми договору (сплачуються банком у зв'язку з інкасо, використання та повернення депозиту).

Таблиця 2.3

Вартість строкових депозитів за даними статистичної звітності банків України, %

Періоди, роки	Усього, в тому числі					
	національна валюта			іноземна валюта		
	усього	коротко-строкові	довго-строкові	усього	коротко-строкові	довго-строкові
2019	9,8	9,7	15,4	2,2	2,0	3,9
2020	4,3	4,2	10,5	1,4	1,3	2,8
2021	5,3	5,2	9,9	0,4	0,3	1,2
2022	6,3	6,2	8,6	0,4	0,3	1,7
Відхилення, (+,-)	-3,5	-3,5	-6,8	-1,8	-1,7	-2,2

Джерело: побудовано автором на основі [24]

Як видно з наведених даних (табл. 2.3), за цей період вартість депозитів значно зменшилася. Так, загальна вартість вкладів у національній валюті зменшилася на 3,5%, а в іноземній – на 1,8%.

Вартість вкладів у національній валюті вища за вартість депозитів в іноземній валюті. Найвища процентна ставка за короткостроковими депозитами в національній валюті становила 9,7 % та 15,4% для довгострокових депозитів у 2019 році. Найвища процентна ставка за короткостроковими депозитами в іноземній валюті становила 2,0% та 3,9% для довгострокових депозитів у 2019 р.

Проведений аналіз показує, що в розвитку депозитів за останні п'ять років помітні як кількісні, так і якісні тенденції, які розкривають окремі аспекти депозитної політики банківських установ. Нині склалася ситуація, коли сума вкладів зростає залежно від сектору економіки, за видами валюти та строками повернення, а вартість їх використання зменшується.

За даними Національного банку України, збільшенню коштів на депозитах у національній валюті сприяли більш привабливі процентні ставки за депозитами в гривні порівняно з депозитами в іноземній валюті. Карантинні обмеження призвели до тенденції часткового переведення коштів населення зі строкових депозитів на карткові та ощадні рахунки. Через невизначеність подальшого розвитку подій громадяни бажали безкоштовних грошей на випадок непередбачених витрат. Як наслідок, протягом року зросла частка гривневих коштів на попит.

2.2. Аналіз фінансово-господарської діяльності АТ «А-Банк»

АТ «А-Банк» - український банк заснований 1992 року під назвою «Український кредитний банк» (УКБ) у місті Києві, зараз штаб-квартира знаходиться у м. Дніпрі, за адресою вул. Батумська, 11.

Перш ніж приступити безпосередньо до вивчення депозитної політики банку, варто дослідити загальні тенденції діяльності даного банку. Практика формування активів АТ «А-Банк» представлена в табл. 2.4.

У 2021–2023 роках банк суттєво збільшив обсяг грошових коштів – на 8723,9 млн. грн. або на 219,2 %. Надмірна кількість вільних грошей призводить до інфляційних ефектів і тому така поведінка є раціональною.

Одними з найпомітніших змін спостерігаються також за інвестиціями в цінні папери та інші фінансові активи, які зросли на 867,0 млн. грн. (1605,6 %) та на 651,4 млн. грн. (75,1 %).

Кредити та заборгованість клієнтів банків також зросли на 411,1 млн. грн. (4,6%). Таке не значне збільшення пов'язано із впливом війни. Банку не вигідно надавати кошти при зниженій платоспроможності клієнтів, оскільки підвищується ймовірність невиконання ними своїх зобов'язань.

Динаміка активів АТ «А-Банк» у 2021-2023 рр., млн грн.

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2021-2023 рр.	
	сума, млн. грн.	%	сума, млн. грн.	%	сума, млн. грн.	%	сума, млн. грн.	%
Грошові кошти та їх еквіваленти	3979,7	27,7	10387,8	58,4	12703,6	50,7	8723,9	219,2
Кредити та аванси клієнтам	8983,2	62,5	5516,4	31,0	9394,3	37,5	411,1	4,6
Інвестиції в ЦП	54	0,4	175,7	1,0	921	3,7	867	1605,6
Інвестиційна нерухомість	10,5	0,1	11,9	0,1	12,7	0,1	2,2	21,0
Відстрочені податкові активи	0	0,0	0	0,0	6,6	0,0	6,6	100,0
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	67,3	0,5	74,2	0,4	82,4	0,3	15,1	22,4
Основні засоби	254,1	1,8	260,9	1,5	250,7	1,0	-3,4	-1,3
Активи в формі права користування	110,4	0,8	78,2	0,4	82,3	0,3	-28,1	-25,5
Інші фінансові активи	867	6,0	1251,6	7,0	1518,4	6,1	651,4	75,1
Інші нефінансові активи	48,3	0,3	26,6	0,1	85,8	0,3	37,5	77,6
Необоротні активи утримувані для продажу	3,3	0,0	3,3	0,0	2,3	0,0	-1,0	-30,3
Усього активів	14377,9	100,0	17786,7	100,0	25060,1	100,0	10682,2	74,3

Джерело: складено автором на основі [23]

У цьому підсумку варто зазначити, що після періоду рецесії у 2022 році облігації внутрішньої державної позики показали залучення більшої частини фінансових ресурсів банку. Тобто підтверджується висновок про зміну інвестиційної стратегії через реакцію на ринкові умови, коли ОВДП стали привабливішими або безпечнішими порівняно з іншими активами.

Загалом, загальні активи банку зростали протягом 2021-2023 років на 10682,2 млн. грн. або на 74,3 %. Банк ефективно реагує на зовнішні економічні та військові умови або приймає внутрішні стратегічні рішення щодо перерозподілу активів.

Клієнтські кошти, які становлять значну частину пасивів банку, з 2021 по 2023 рр. зросли на 8739,6 тис. грн. або на 75,8 % (табл. 2.5).

Динаміка зобов'язань АТ «А-Банк» у 2021-2023 рр., млн грн.

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2021-2023 рр.	
	сума, млн. грн.	%	сума, млн. грн.	%	сума, млн. грн.	%	сума, млн. грн.	%
Кошти банків	90,8	0,7	179	1,2	91,2	0,4	0,4	0,4
Кошти клієнтів	11524,1	94,6	14572,4	94,8	20263,7	91,5	8739,6	75,8
Резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії	16,3	0,1	12,6	0,1	26,3	0,1	10	61,3
Забезпечення винагород працівникам	35,9	0,3	36,8	0,2	51	0,2	15,1	42,1
Інші фінансові зобов'язання	366	3,0	503	3,3	1168,3	5,3	802,3	219,2
Інші нефінансові зобов'язання	52,2	0,4	30,5	0,2	81,1	0,4	28,9	55,4
Поточні податкові зобов'язання з податку на прибуток	82,7	0,7	19,9	0,1	438,4	2,0	355,7	430,1
Відстрочені податкові зобов'язання	11,4	0,1	14,1	0,1	28,9	0,1	17,5	153,5
Усього зобов'язань	12179,3	100,0	15368,3	100,0	22148,9	100,0	9969,6	81,9

Джерело: складено автором на основі [23]

Як видно з табл. 2.5 збільшення загальних зобов'язань протягом досліджуваного періоду на 9969,6 млн. грн. або на 81,9 % відбулося в основному за рахунок збільшення обсягу коштів клієнтів (+8739,6 млн. грн.), а також за рахунок інших фінансових зобов'язань (+802,3 млн. грн.) та поточних податкових зобов'язань з податку на прибуток (+355,7 млн. грн.).

Ще одним важливим аспектом діяльності банку є власний капітал, який забезпечує стабільність функціонування банківської установи (табл. 2.6). Статутний капітал банку збільшився на 459,8 млн. грн. Це свідчить про докапіталізацію і, отже, про стратегічний крок для зміцнення капітальної бази банку.

Нерозподілений прибуток (або непокриті збитки) відображає динаміку прибутковості банку в абсолютних номінальних величинах. З 2021 по 2023 рік

нерозподілений прибуток банку збільшився на 180,5 млн. грн. або на 22,4 %, що свідчить про прибуткову діяльність.

Таблиця 2.6

Динаміка власного капіталу АТ «А-Банк» у 2021-2023 рр., млн грн.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютний приріст, +, -	Відносний приріст, %
				2023/2021	2023/2021
Статутний капітал	1054,7	1054,7	1514,5	459,8	43,6
Незареєстрований статутний капітал	0	459,8	0	0	0
Нерозподілений прибуток	804,2	503,3	984,7	180,5	22,4
Результат від операцій з акціонером	165,0	165,0	165,0	0	0,0
Резервні та інші фонди	127,8	172,1	172,1	44,3	34,7
Резерв переоцінки основних засобів	13,1	16,2	17,4	4,3	32,8
Резерв переоцінки справедливої вартості інвестиційних ЦП	33,8	46,7	57,4	23,6	69,8
Усього власного капіталу	2198,6	2418,5	2911,2	712,6	32,4

Джерело: складено автором на основі [23]

Що стосується фінансових результатів, то ситуація задовільна. Процентні доходи демонструють стабільне зростання протягом 2021-2023 років, що свідчить про стабільну ринкову позицію банку (табл. 2.7).

Динаміка фінансових результатів АТ «А-Банк» у 2021-2023 рр., млн грн.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Співвідношення 2023р. до 2021 р.	
				млн. грн	%
Процентні доходи	3185,6	3474,2	4143,3	957,7	30,1
Чистий процентний дохід	2458,8	2685,9	2705,5	246,7	10,0
Комісійні доходи	779,2	1183	1452,5	673,3	86,4
Чистий комісійний дохід	476,9	461,6	283,6	-193,3	-40,5
Процентні витрати	726,8	788,3	1437,8	711,0	97,8
Комісійні витрати	302,3	721,4	1168,9	866,6	286,7
Адміністративні та інші операційні витрати	502,3	1135,9	563,6	61,3	12,2

Джерело: складено автором на основі [23]

Чистий процентний дохід безперервно зростав з 2021 по 2023 рік на 246,7 млн. грн. Про те, зменшився чистий комісійний дохід на 193,3 млн. грн.

Адміністративні витрати за досліджуваний період не суттєво зросли (+61,3 млн. грн.).

Отже, АТ «А-Банк» демонстрував стабільне зростання основних фінансових операцій попри значні виклики, пов'язаними з коронавірусною кризою та війною.

2.3. Аналіз депозитних операцій АТ «А-Банк»

Депозитна діяльність банку визначається викликами, які були характерні для економіки України в цілому у зв'язку з нападом росії на Україну. Як зазначалося, обсяг доступних банку депозитів постійно коливався (рис. 2.5).

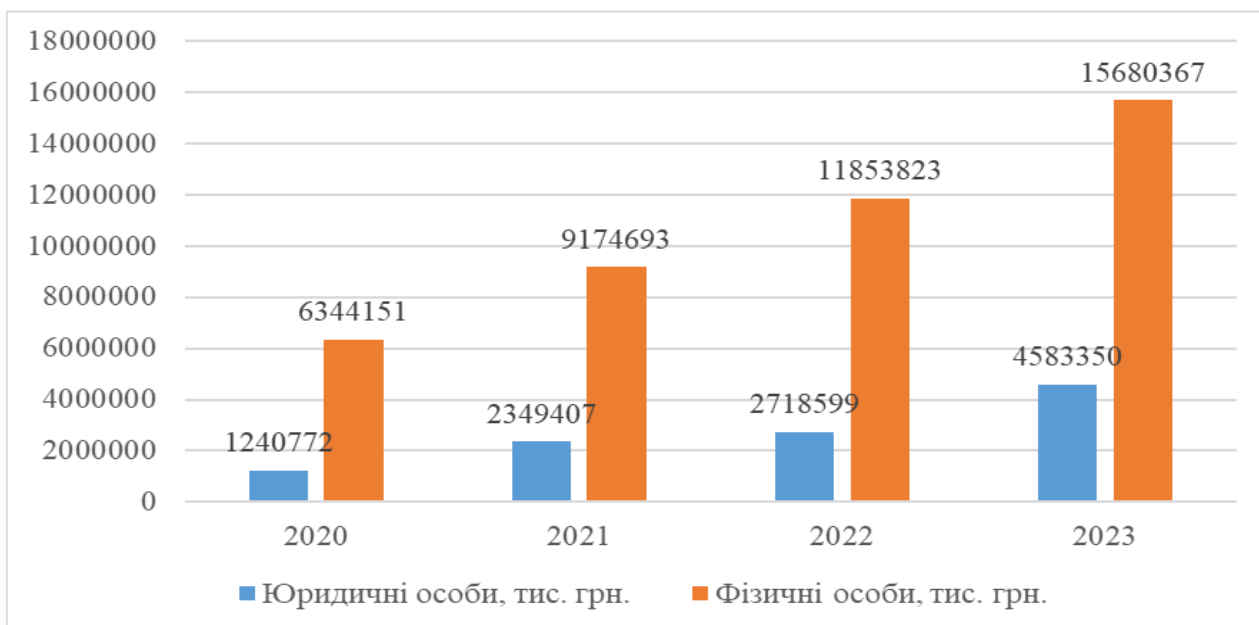

Рис. 2.5. Динаміка депозитів АТ «А-Банк» протягом 2020-2023 рр. у розрізі типу клієнта, тис. грн.

Джерело: складено автором на основі [23]

На фізичних осіб стабільно припадала більша частка депозитів, ніж на корпоративний сектор протягом 2020-2023 років. Таке домінування пов'язане з тим, що самі компанії активно використовують фінансові ресурси для власного зростання, тоді як стратегія накопичення грошей є раціональною для окремих клієнтів-фізичних осіб. Варто зазначити, що у 2023 році депозити фізичних осіб зросли на 9336216 тис. грн. порівняно з 2020 роком. Це свідчить про довіру клієнтів до даного банку як в період пандемії коронавірусу так і в період війни росії проти України.

Натомість корпоративний сектор демонстрував менш послідовний розвиток. Після помірного зростання у 2020-2022 роках, у 2023 році відбулося пікове зростання. Хоча загалом за аналізований період обсяг депозитів корпоративного сектору збільшився на 3342578 тис. грн.

У той час як сектор фізичних осіб, незважаючи на свою волатильність, залишається домінуючою силою депозитів АТ «А-Банк», корпоративний сектор становить меншу, але все ще значну частку депозитного портфеля банку.

Депозити «Рахунки до запитання» протягом звітного періоду мали загальну тенденцію до суттєвого зростання (рис. 2.6). З 2020 по 2023 рік спостерігається постійне зростання їх суми, пік якого досяг у 2023 році – 8868590 тис. грн. Така висхідна тенденція вказує на зростаючу перевагу та потребу клієнтів у ліквідності та можливості отримати доступ до коштів у разі потреби.

Рис. 2.6 Динаміка депозитів АТ «А-Банк» протягом 2020-2023 рр. у розрізі терміну надання коштів, тис. грн.

Джерело: складено автором на основі [23]

З іншого боку, строкові депозити продемонстрували більшу волатильність. У 2020-2023 роках спостерігається значне зростання на 5059185 тис. грн., що свідчить про активну маркетингову діяльність, спрямовану на залучення відповідних коштів.

Незважаючи на те, що депозити до запитання становлять відносно меншу частку від загальної суми депозитів банку, їх постійне зростання свідчить про те, що клієнти банку віддають перевагу ліквідності.

Проте самі динамічні показники свідчать про ефективність депозитної стратегії банку. Перш за все, необхідно оцінити частку процентних витрат у процентних доходах, щоб зрозуміти доцільність поточних витрат на обслуговування депозитів (рис. 2.7).

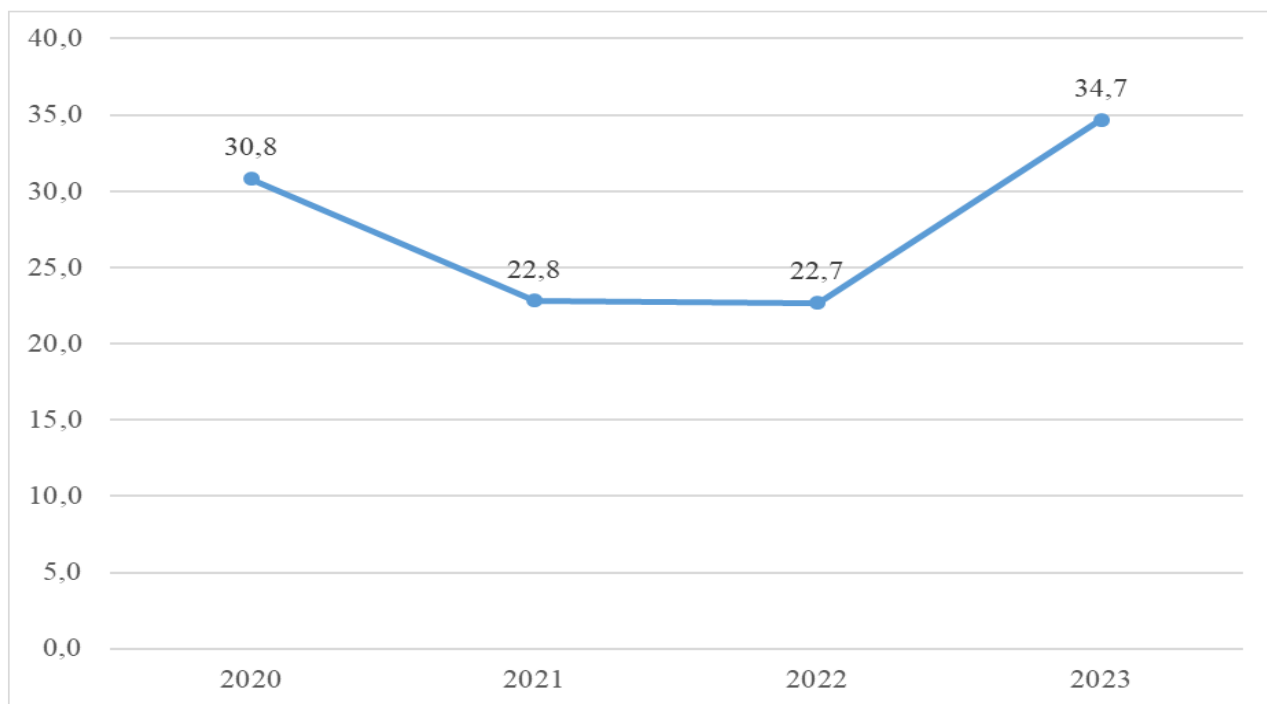

Рис. 2.7. Частка процентних витрат у процентних доходах АТ «А-Банк» протягом 2020-2023 рр., %

Джерело: складено автором на основі [23]

Протягом періоду з 2020 року по 2023 рік АТ «А-Банк» демонструє хвилеподібну динаміку відсотку процентних витрат щодо процентних доходів. Це прямо вказує на більш ефективне управління процентними витратами та вищі потоки процентних доходів, що дозволяє банку генерувати більшу частку своїх процентних доходів.

Наприклад, якщо у 2020 році середній показник по банківському сектору становив 42,6%, то АТ «А-Банк» зафіксував лише 30,8 %, продемонструвавши здатність працювати майже з половиною відносних процентних витрат конкурентів. У 2023 році розрив скоротився, але в АТ «А-Банк» коефіцієнт збільшився до 34,7%.

Про те, як наслідок, АТ «А-Банк» стабільно ефективніше управляє своїми процентними витратами відносно процентних доходів, ніж весь український банківський сектор. Це можна пояснити більш ефективною операційною моделлю та стратегічними рішеннями щодо пропозиції продуктів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКАМИ

3.1. Шляхи вдосконалення розвитку депозитних операцій банків в Україні

Ресурсну базу українських банків складають переважно залучені кошти, а саме депозити фізичних та юридичних осіб. Депозити в банках складають у середньому близько 70-80% загальних пасивів. Метою проведення депозитних операцій є залучення коштів на банківські рахунки для проведення активних операцій з метою отримання прибутку та забезпечення ліквідності банківської установи.

Банкірам сьогодні дуже важко розробляти стратегії розвитку до 2023 року, в умовах війни, кризової економіки та коли економіка сильно постраждала від відключень електроенергії. Збільшення залучених коштів юридичних осіб, на нашу думку, заложитиме від впровадження банками таких програм, які стимулюватимуть корпоративних клієнтів інвестувати не в інші інвестиційні проекти, а в строкові депозити.

Депозити є переважною складовою банківських ресурсів, тому кожному комерційному банку необхідно розробити заходи щодо регулювання та оптимізації відносин з клієнтами щодо залучення коштів на депозитні рахунки. Раціональне управління процесом залучення цих зобов'язань потребує розробки та впровадження депозитної політики. Основною метою депозитної політики є залучення якомога більшої суми грошей за найменшою ціною, що створює необхідні умови для досягнення головної мети кожного комерційного банку – отримання максимального прибутку.

Виходячи зі стратегії та цілей власного розвитку, кожний комерційний банк розробляє власну депозитну політику. При цьому важливо забезпечити достатній обсяг депозитних ресурсів для проведення активних операцій,

насамперед кредитних, розширити спектр послуг із залучення ресурсів та покращити роботу з клієнтами з високою якістю обслуговування [29].

Кожен комерційний банк розробляє депозитну політику з урахуванням стратегії та напряму власної діяльності, а також мети та джерел залучення коштів та очікуваного результату від поповнення депозитних ресурсів. До розробки механізму депозитної політики залучені різні структурні підрозділи, зокрема управління, маркетинг, бухгалтерія, операційно-депозитний відділи. Якісно розроблена депозитна політика передбачає встановлення ретельно продуманих параметрів депозитних продуктів, які мають максимально задовольняти різноманітні цільові потреби клієнтів шляхом розробки та впровадження модифікацій індивідуальних вкладів.

Методи вдосконалення депозитної політики комерційного банку детально представлені на рис. 1.3.

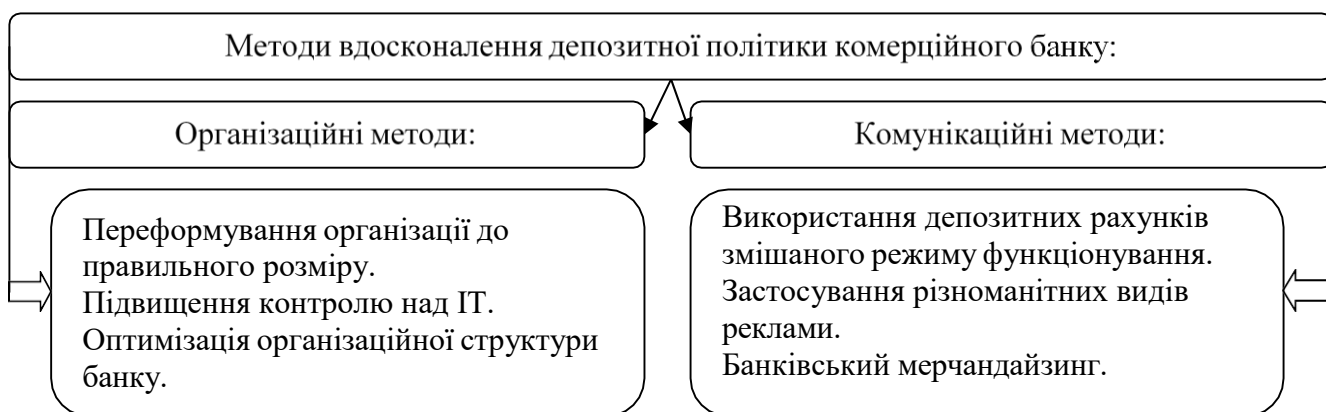

Рис.3.1. Методи вдосконалення депозитної політики комерційного банку

Джерело: [38]

Важливим аспектом удосконалення депозитної діяльності можна вважати розширення спектру банківських послуг, які надавалися б у комплексі з депозитними послугами. Основним документом, що регулює процес залучення банками депозитних ресурсів, є меморандум про депозитну політику, який містить стратегічний план, аналіз, структуру, стан і динаміку ресурсної бази банку. Для досягнення високої ефективності депозитної політики велику увагу

слід приділяти менеджменту банку. Запорукою успішної реалізації депозитної політики є комплексна координація з керівництвом банку. Кожен комерційний банк включає в механізм управління банком розробку та реалізацію своєї депозитної політики, яка виступає як складова управління банком і включає комплекс заходів, спрямованих на формування депозитного портфеля банку.

Основною метою впровадження системи депозитного менеджменту є організація депозитної діяльності з метою оптимізації ресурсної бази банку та підвищення ефективності діяльності з урахуванням стратегічних цілей і завдань.

У сучасних умовах при розробці депозитної політики комерційні банки повинні враховувати параметри конкуренції на ринку депозитних послуг, зокрема сильні сторони банків-лідерів, а також банків-конкурентів. Бенчмаркінг – це інструмент, який дозволяє банку досягати кращих показників на ринку депозитних послуг, ніж його конкуренти. Загалом бенчмаркінг – це постійний безперервний процес порівняння товарів (робіт, послуг), виробничих процесів, методів та інших параметрів досліджуваної фінансової та нефінансової структур з подібними об'єктами інших структур [14]. Основною метою бенчмаркінгу є виявлення негативних відхилень у значеннях порівнюваних показників, виявлення причин таких відхилень і розробка відповідних пропозицій щодо їх усунення. Бенчмаркінг депозитної політики – це не тільки порівняння депозитних показників з показниками інших банків, а й вивчення та застосування успішного досвіду розробки та впровадження банків-конкурентів.

Отже, використання бенчмаркінгу в системі управління депозитами банку дозволяє визначити переваги та недоліки депозитної діяльності порівняно з банками-конкурентами, провести ретельний аналіз параметрів депозитної політики банку та своєчасно реагувати на зміни зовнішньої і внутрішнього середовища. Враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку вітчизняної банківської системи та загострення кризової ситуації в економіці, сучасна депозитна політика банків потребує суттєвих змін з метою відновлення довіри

клієнтів та недопущення посилення фінансової кризи. Основними напрямками модернізації повинні стати [40]:

1. Відновлення довіри вкладників до банків: створення бездоганної ділової репутації банку; забезпечення фінансової стійкості та надійності банку; підвищення зв'язку та кваліфікації персоналу; постійний моніторинг інтересів та побажань вкладників; підвищення рівня обслуговування клієнтів.

2. Модернізація депозитної політики: постійний аналіз ринку депозитних ресурсів та адаптація до умов функціонування; формування банками відповідної процентної політики; розширення спектру депозитних послуг шляхом широкого використання інноваційних інструментів залучення депозитів; врахування інтересів конкретного сегмента споживачів, на який орієнтується банківська установа.

3. Підвищення інтересу до вкладення коштів на депозитних рахунках: комплексне обслуговування клієнтів шляхом надання додаткових послуг за вкладками; запровадження сучасних форм управління вкладками, зокрема в онлайн-режимі; розробка програм лояльності; переорієнтація депозитної політики на нові джерела ресурсів.

4. Активізація банками нецінових методів залучення ресурсів: використання інноваційних методів маркетингу для поширення реклами; модернізація сервісу; корпоративна соціальна відповідальність; збільшення штату.

5. Удосконалення системи страхування банківських вкладів.

Тому депозитна політика є невід'ємною частиною механізму управління банком, а ефективність її реалізації забезпечується дотриманням таких принципів: ув'язки депозитних і кредитних операцій; диверсифікація ресурсів банку для мінімізації ризиків; сегментація депозитного портфеля за клієнтами, послугами та ринками; диференційований підхід до різних груп клієнтів; конкурентоспроможність банківських депозитних продуктів; забезпечення стабільності депозитної бази та конкурентних переваг на фінансовому ринку.

3.2. Напрями забезпечення стабільності депозитних ресурсів банківських установ

Депозитні операції складають лівову частку ресурсів комерційного банку, ресурсну основу, яка дозволяє банкам розвиватися. З іншого боку, той факт, що високі темпи економічного зростання в Україні можливі лише за умови наявності достатніх інвестиційних ресурсів, сьогодні є беззаперечним. Ключову роль у нарощуванні достатніх обсягів інвестиційного потенціалу виробничого сектора економіки мають відігравати банки, оскільки вони є основними фінансовими посередниками грошового ринку, акумулюючи, з одного боку, та перерозподіляючи тимчасово вільні кошти суб'єктів господарювання, з іншого. За таких умов основним завданням регулювання банківської діяльності має стати стимулювання інвестиційної активності вітчизняних банків. Це потребує розробки наукових засад пошуку шляхів ефективного розвитку депозитних операцій. Необхідність дослідження проблеми розвитку депозитних операцій посилюється також фінансово-економічною кризою. Причини, що викликали основні проблеми в банківській системі України, можна розділити на три групи [34]:

- 1) загострення кризи в реальному секторі економіки, насамперед у виробничій сфері;
- 2) внутрішньобанківські фактори, відсутність стратегії і тактики роботи в умовах кризи;
- 3) недосконалість монетарної політики НБУ щодо комерційних банків.

Проведення депозитних операцій є однією з найважливіших економічних умов організації діяльності банківської установи, оскільки більша частина потреб банку в активних операціях покривається за рахунок залученого капіталу, створюючи тим самим умови для розвитку економіки. Крім того, ефективне функціонування депозитного ринку неможливе без забезпечення, з одного боку, адекватних зовнішніх умов на рівні централізованого захисту

депозитних коштів, а з іншого – виваженої ресурсної політики щодо залучення коштів із депозитів на рівень окремого банку.

Як було показано, депозитні операції являють собою важливий дохід для ресурсів банку, а тому їх збирання банківською установою є більш важливим завданням депозитної політики та діяльності банку в цілому. Водночас необхідно вирішити дві важливі проблеми. По-перше, слід якомога повніше визначити джерела залучення депозитів. По-друге, банківська установа повинна сформувати достатній обсяг вкладів і вкладів, щоб сформувати достатній обсяг ресурсів для забезпечення задоволення попиту потенційних клієнтів на надання кредиту. Ці завдання взаємопов'язані і потребують розробки системи заходів щодо їх реалізації.

Вирішити ці дві проблеми складно, особливо в періоди економічної нестабільності та нестабільності фінансових ринків. Для цього банку необхідно стимулювати юридичних і фізичних осіб вкладати свої кошти в банківські установи. Серед цих основних стимулів доцільно виділити [7]:

- 1) розмір процентів за вкладами;
- 2) порядок сплати відсотків;
- 3) можливість капіталізації нарахованих відсотків;
- 4) умови зміни процентної ставки.

Тому серед методів стимулювання залучення коштів у різні види депозитів у контексті реалізації ресурсної політики значну роль відіграє процентна політика банку. Процентна ставка за вкладами найчастіше встановлюється банком за договором з кожним клієнтом. При цьому рівень відсотків безпосередньо пов'язаний з умовами вкладу: сумою, терміном, черговістю зняття.

З точки зору банку, відсотки за вкладами є важливим інструментом управління процесами формування та використання грошових накопичень підприємств і населення і водночас ефективним інструментом у конкурентній боротьбі банків за вкладників. Конкретні розміри відсотків за інвестиційними операціями формуються під впливом попиту та пропозиції на ринку кредитних

ресурсів. Проте високі темпи інфляції в країні знижують ефективність цього стимулу для інвестування коштів у банки, тим самим знецінюючи вклади юридичних та фізичних осіб. Бажання зберегти кошти клієнтів на рахунках змушує банки підвищувати відсотки за депозитами. Тому з метою збільшення ресурсів банків нещодавно підвищили відсотки за депозитами. Процентна політика банків на депозитному ринку була спрямована на залучення довгострокових коштів у національній валюті. Активно просувалися фондові депозити з вищими процентними ставками порівняно з попередніми роками. Спроби відновити довіру до банків відобразилися на збільшенні дохідності депозитів.

Враховуючи суттєве обмеження доступу банків до зовнішніх ринків, державні депозити залишалися основним джерелом фінансування для банків, які пропонували вищі процентні ставки за різними фондovими депозитами в національній валюті [5].

Проте підвищення процентних ставок за банківськими депозитними операціями призводить до зниження маржі банку, оскільки, відповідно, мають зростати і відсотки за активними операціями, інакше може зменшитися обсяг прибутку та прибутковість банку. Проте підвищення процентних ставок за кредитами може призвести і до зниження попиту на кредити, тому процес підвищення процентних ставок за пасивними та активними операціями має певні об'єктивні межі, зумовлені загальним економічним, фінансово-грошовим обігом у країні.

За таких умов, враховуючи обмежені можливості залучення додаткових депозитів за допомогою цінових методів, банки повинні не лише створювати конкурентоспроможні умови для клієнтів, а й надавати максимально широкий перелік депозитних продуктів для тих учасників ринку, з якими клієнт проводить операції в хід своєї діяльності.

Управління ресурсами, що використовуються комерційними банками, має два взаємодоповнюючі аспекти: кількісний і якісний. Кількісна сторона полягає в постійно зростаючому розвитку пасивних операцій банків з метою залучення

якомога більшої кількості ресурсів. При цьому використовуються всі можливі заходи для стимулювання залучення вкладів і забезпечення їх збереження. Якісний аспект управління використовуваними ресурсами банку тісно пов'язаний з розробкою напрямків їх розміщення, що дозволяють максимально ефективно використовувати ці ресурси. Кожен із цих методів доповнює один одного, тому банки повинні використовувати їх у своїй практиці не окремо, а разом. Для збільшення власного капіталу банку можуть бути здійснені такі заходи [27]:

- обмеження можливостей зростання ризикових активів;
- запровадження дивідендної політики;
- залучення нових акціонерів;
- залучення коштів на умовах цінних паперів субординованого боргу.

Напрямами збільшення депозитних ресурсів банку є:

- розробка нових видів депозитів, що відповідають зростаючим потребам клієнтів;
- стимулювання залучення ресурсів шляхом підвищення та диференціації процентної ставки;
- удосконалення порядку та методів сплати відсотків;
- розвиток спектру додаткових послуг для вкладників;
- використання різних видів цінних паперів для видобутку ресурсів;
- підвищення якості обслуговування клієнтів.

В табл. 3.1 представлено основні проблеми залучення депозитних ресурсів в Україні.

Основні проблеми залучення депозитних ресурсів в Україні та напрями їх вирішення

№ з/п	Проблема	Спосіб розв'язання
1	Розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та прибуткової для банків – з іншого:	1) розробка простих і зрозумілих споживачу депозитних продуктів, які б не потребували значних витрат з боку банку; врахування інтересів певного сегмента споживачів, на який орієнтується банківська установа; 2) розвиток новітніх банківських технологій, поліпшення якості обслуговування банком клієнтів; 3) використання широкої номенклатури депозитних послуг, а також застосування сучасних технологій їх розробки.
2	Формування довіри у потенційних клієнтів:	1) формування бездоганної ділової репутації банку; 2) забезпечення фінансової стійкості та надійності банку; 3) ретельне та постійне вивчення інтересів і запитів вкладників – юридичних та фізичних осіб, надання найзручніших форм депозитного обслуговування (тобто мінімізація витрат часу для них)
3	Підвищення зацікавленості індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках:	1) переорієнтація депозитної політики на нові джерела ресурсів, її модернізація та перегляд цілей; 2) запровадження новітніх організаційних форм ведення депозитних рахунків населення; активніше використання можливостей з комплексного обслуговування клієнтури, тобто необхідність надання індивідуальним вкладникам додаткових послуг, які супроводжують взаємини із банком у процесі традиційного депозитного обслуговування.
4	Використання цінових методів залучення ресурсів:	1) формування банками адекватної процентної політики, спрямованої на залучення та стійке утримання коштів населення на депозитних рахунках.
5	Використання нецінових методів залучення ресурсів:	1) розповсюдження реклами; поліпшення якості обслуговування клієнтів; розширення спектра депозитних послуг; комплексне обслуговування; додаткові види послуг за вкладами; розширення філіальної мережі; 2) залучення до роботи в банку досвідчених менеджерів, які володіють навичками розробки та впровадження пакетів депозитних послуг.

Джерело: [16]

Узагальнення основних проблем видобутку родовищ в Україні дозволить більш змістовно сформулювати основні напрями їх вирішення.

Для якісного управління комерційними банками депозитною базою вирішуються наступні завдання [34]:

- виявлення найбільш прибуткових клієнтів, тобто тих, які забезпечують більшу стабільність депозитної бази та вищий залишок на рахунках;
- визначення кількості клієнтів, яких необхідно залучити для підтримки заданого обсягу депозитної бази;
- робота над залученням найбільш прибуткових потенційних клієнтів, але продовжуючи утримувати колишніх клієнтів;
- проведення гнучкої цінової політики індивідуально для окремих клієнтів.

Для подальшого вдосконалення своєї діяльності банки повинні постійно вживати заходів щодо збільшення обсягів залучених коштів (переважно довгострокових зобов'язань юридичних і фізичних осіб) та підтримувати на належному рівні показники ліквідності (чого можна досягти шляхом уніфікації умов залучення коштів). і інвестиції), забезпечення оптимального співвідношення власних і позикових коштів, що сприяє зниженню витрат і підвищенню рентабельності діяльності.

ВИСНОВКИ

Важливою і необхідною складовою банківської діяльності є проведення депозитних операцій для формування ресурсної бази. Для свого функціонування банкам потрібні кошти, якими вони можуть розпоряджатися. Основну частину ресурсної бази банку становлять депозитні кошти, акумульовані фізичними та юридичними особами у формі вкладів, які в подальшому використовуються банком для активних операцій. Відповідно, від обсягу та строків розміщення коштів на депозитних рахунках клієнтів залежить як обсяг діяльності банку, так і ефективність і прибутковість його діяльності.

Класифікація банківських операцій має важливе практичне і теоретичне значення. Важливим критерієм, що лежить в основі визначення поняття банку, є розмежування за рахунок класифікації (характеристики) виключно банківських операцій. Оскільки класифікація банківських операцій сприяє розумінню діяльності банківських установ.

Тому, класифікація банківських операцій дає змогу виявити особливості правового режиму здійснення банківських операцій, особливості організаційно-правової форми банку та його відмінності від інших фінансових установ, оскільки саме проведення окремих видів операцій у сукупність, яка дозволяє певній установі називатися банком.

Сьогодні банківські установи здійснюють велику кількість різноманітних банківських операцій. Їх можна класифікувати за різними ознаками. Усе це призводить до того, що єдиного підходу до класифікації банківських операцій не існує.

В сучасних фінансово-економічних умовах актуальним є питання визначення депозитних операцій банку для їх трансформації в кредитно-інвестиційні та, відповідно, оцінка можливих депозитних ризиків для банку з точки зору планування діяльності банку, формування та коригування депозитної політики, управління ризиками Використання як короткострокових, так і строкових зобов'язань банку в планованому періоді для розміщення їх у

доходних активах потребує попередньої оцінки стійкості та ризиків для відповідної групи депозитного портфеля. У загальному вигляді процес формування депозитного портфеля банку можна представити за видами договорів, клієнтами та видами вкладів.

Проведений аналіз показує, що в розвитку депозитів за останні п'ять років помітні як кількісні, так і якісні тенденції, які розкривають окремі аспекти депозитної політики банківських установ. Нині склалася ситуація, коли сума вкладів зростає залежно від сектору економіки, за видами валюти та строками повернення, а вартість їх використання зменшується.

За даними Національного банку України, збільшенню коштів на депозитах у національній валюті сприяли більш привабливі процентні ставки за депозитами в гривні порівняно з депозитами в іноземній валюті. Карантинні обмеження призвели до тенденції часткового переведення коштів населення зі строкових депозитів на карткові та ощадні рахунки. Через невизначеність подальшого розвитку подій громадяни бажали безкоштовних грошей на випадок непередбачених витрат. Як наслідок, протягом року зросла частка гривневих коштів на попит.

На фізичних осіб стабільно припадала більша частка депозитів в АТ «А-Банк», ніж на корпоративний сектор протягом 2020-2023 років. Таке домінування пов'язане з тим, що самі компанії активно використовують фінансові ресурси для власного зростання, тоді як стратегія накопичення грошей є раціональною для окремих клієнтів-фізичних осіб. Варто зазначити, що у 2023 році депозити фізичних осіб зросли на 9336216 тис. грн. порівняно з 2020 роком. Це свідчить про довіру клієнтів до даного банку як в період пандемії коронавірусу так і в період війни росії проти України.

Натомість корпоративний сектор демонстрував менш послідовний розвиток. Після помірного зростання у 2020-2022 роках, у 2023 році відбулося пікове зростання. Хоча загалом за аналізований період обсяг депозитів корпоративного сектору збільшився на 3342578 тис. грн.

У той час як сектор фізичних осіб, незважаючи на свою волатильність, залишається домінуючою силою депозитів АТ «А-Банк», корпоративний сектор становить меншу, але все ще значну частку депозитного портфеля банку.

Протягом періоду з 2020 року по 2023 рік АТ «А-Банк» демонструє хвилеподібну динаміку відсотку процентних витрат щодо процентних доходів. Це прямо вказує на більш ефективне управління процентними витратами та вищі потоки процентних доходів, що дозволяє банку генерувати більшу частку своїх процентних доходів.

Наприклад, якщо у 2020 році середній показник по банківському сектору становив 42,6%, то АТ «А-Банк» зафіксував лише 30,8 %, продемонструвавши здатність працювати майже з половиною відносних процентних витрат конкурентів. У 2023 році розрив скоротився, але в АТ «А-Банк» коефіцієнт збільшився до 34,7%.

Про те, як наслідок, АТ «А-Банк» стабільно ефективніше управляє своїми процентними витратами відносно процентних доходів, ніж весь український банківський сектор. Це можна пояснити більш ефективною операційною моделлю та стратегічними рішеннями щодо пропозиції продуктів.

У сучасних умовах при розробці депозитної політики комерційні банки повинні враховувати параметри конкуренції на ринку депозитних послуг, зокрема сильні сторони банків-лідерів, а також банків-конкурентів. Бенчмаркінг – це інструмент, який дозволяє банку досягати кращих показників на ринку депозитних послуг, ніж його конкуренти. Загалом бенчмаркінг – це постійний безперервний процес порівняння товарів (робіт, послуг), виробничих процесів, методів та інших параметрів досліджуваної фінансової та нефінансової структур з подібними об'єктами інших структур.

Отже, використання бенчмаркінгу в системі управління депозитами банку дозволяє визначити переваги та недоліки депозитної діяльності порівняно з банками-конкурентами, провести ретельний аналіз параметрів депозитної політики банку та своєчасно реагувати на зміни зовнішньої і внутрішнього середовища. Враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку вітчизняної

банківської системи та загострення кризової ситуації в економіці, сучасна депозитна політика банків потребує суттєвих змін з метою відновлення довіри клієнтів та недопущення посилення фінансової кризи.

Для подальшого вдосконалення своєї діяльності банки повинні постійно вживати заходів щодо збільшення обсягів залучених коштів (переважно довгострокових зобов'язань юридичних і фізичних осіб) та підтримувати на належному рівні показники ліквідності (чого можна досягти шляхом уніфікації умов залучення коштів). і інвестиції), забезпечення оптимального співвідношення власних і позикових коштів, що сприяє зниженню витрат і підвищенню рентабельності діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз банківської діяльності: підручник [А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.; за ред. А.М. Герасимовича]. К.:КНЕУ. 2010. 599 с.
2. Булюк В. В., Бездітко Ю. М. Інструменти депозитної політики банків України: оціночні характеристики та ефективність. *Причорноморські економічні студії*. 2019. №38 (2). С.78-83.
3. Вдовенко Л. О. Депозитна політика банку як основа забезпечення стійкості та надійності ресурсної бази. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 27. С.278-284.
4. Горун М. В. Аналізування внутрішніх факторів впливу на маркетингове забезпечення формування депозитних ресурсів банків. *Ефективна економіка*. 2015. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3823>
5. Дацюк Р. Депозити втрачають пріоритет: як змінюються фінансові звички українців. *Український капітал*. 13.12.2021. URL: <https://ucap.io/depozyty-vtrachayut-priorityet-yak-zminuyutsya-finansovi-zvychky-ukrayincziv/>
6. Дорошенко Н. О, Дорошенко О. Г. Першочергові заходи та шляхи реанімації економіки України у військовий час. *Modern research in world science. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference*. SPC. Lviv, Ukraine. 2022. Pp. 1128-1135.
7. Еш С. М., Ляховецька В. М. Депозитна політика банків та інструменти її реалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. № 17. С. 133-138.
8. Жовтун Є. В., Теоретичні аспекти депозитної політики банків. *Облік і фінанси*. 2016. № 3. С. 77-83

9. Ісаєва М. В. Формування напрямів удосконалення управління депозитними операціями банку на основі побудови «дерева цілей». URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer29/1282.pdf>

10. Квасницька Р. С., Антонюк О. В. Сучасний інструментарій реалізації депозитної політики банків України. *Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути*. 2021. Т. 1. С.436.

11. Князь С., Горун М. Депозит як основне джерело банківських ресурсів. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2013. №1 (16). С. 164-168.

12. Колеснік Я. В., Землякова І. С. Сучасний стан та перспективи розвитку пасивних операцій банківського сектору економіки України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 150–153.

13. Колеснік Я. В., Землякова І. С. Сучасний стан та перспективи розвитку пасивних операцій банківського сектору економіки України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 150-153.

14. Колодяжна Т.В., Бакуменко Т.О. Економічна сутність та класифікація депозитних операцій комерційних банків. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 22. С. 802–805.

15. Коробкова О. Як війна вплинула на депозити і чого надалі очікує банківська система на депозитному ринку. URL: <https://nabu.ua/ua/olena-korobkova-47.html>.

16. Коцовська Р., Павлишин О., Хміль Л. Банківські операції : навчальний посібник. Київ : УБС НБУ; Знання, 2010. 390 с.

17. Ларіонова К. Л., Донченко Т. В. Аналіз та тенденції розвитку депозитного ринку України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. №2. С. 159-167.

18. Лепех С. М. Правові наслідки порушення прав споживача банківських депозитних послуг. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Вип. 1 (42). С. 46-49.

19. Макаренко Ю. П., Хацько В. В. Оцінка управління депозитним портфелем комерційного банку на прикладі АТ «ОТП банк». *Інвестиції : практика та досвід*. 2021. № 1. С. 39–45.

20. Мулик Т. О. Аналіз депозитних операцій банків: стан, проблеми та вдосконалення. *Modern Economics*. 2021. № 28. С. 66-75.

21. Науменкова С. В., Міщенко В. І., Міщенко С. В. Макроекономічні аспекти оцінювання достатності капіталу банків в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2017. № 2. С. 4-16.

22. Неізнана О., Григорук А., Литвин Л. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-62>

23. Офіційний сайт АТ «А-Банк». URL: <https://a-bank.com.ua/>

24. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

25. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. К. : КНЕУ, 2003. 347 с.

26. Петрук О. Банківська справа : навчальний посібник / за ред. Ф. Бутинця. Київ : Кондор, 2004. 461 с.

27. Правдиківська І. І., Дорошенко Н. О. Вплив війни на банківську систему України. *Молодий вчений*. 2022. № 9 (109). С. 150-153.

28. Про банки та банківську діяльність: Закон України від 07.12.2001 р. №2121-14 (зі змінами та доповненнями остання редакція від 28.04.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

29. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: постанова Правління Національного Банку України від 24. 02. 2022 р. №18. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18.

30. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України. Документ 4452-VI, чинний, поточна редакція — Редакція від 01.01.2023, підстава – 2465-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 50, ст.564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text> Радченко Н.Г.,

Методичні підходи до оцінки ефективності депозитної політики банку. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. №3(27). 2014. С. 161- 166.

31. Романова М. І., Устюгова Ж. В., Основи банківської справи. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури. 2007. 168 с.

32. Росола У.В., Кузьма Н.М. Оцінка сучасного стану депозитного ринку України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2018. Випуск 1 (19). С. 174–180.

33. Руда О. Л., Маркуш К. Г. Депозитна політика банку та механізм її реалізації. *Економіка та держава*. 2018. № 11. С. 81–84.

34. Савлук М., Мороз А., Лазепко І. та ін. Гроші та кредит : підручник / за ред. М. Савлука. 6-те вид. Київ : КНЕУ, 2011. 589 с.

35. Сенищ П. М., Механізм формування депозитної політики банку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 5. Том 2. С.242-247

36. Сисоєнко І., Карлюка Д. Аналіз основних фінансових показників діяльності банків України. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 23. С. 132-137.

37. Ситник Н. С., Стасишин А. В., Блашук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О. Банківська система : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.

38. Стечишин Т. Б., Малахова О. Л. Банківська справа : навч. посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 404 с.

39. Фостяк В., Депозитна політика банків України в умовах пандемії COVID-2019. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2021. №3.38. С.15-24.

40. Фролов С. Банківська справа і основи митного регулювання в Україні: теорія та практика : навчальний посібник. Суми :ВТД «Університетська книга», 2004 368 с.

41. Фролов С.М. Банківська справа і основи митного регулювання в Україні: теорія та практика : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2004. 368 с.

42. Черкашина К. Ф., Бузник М. В. Тенденції розвитку депозитного ринку в Україні в сучасних умовах пандемії та пропозиції щодо його покращення. *Modern Economics*. 2021. № 28(2021). С. 160-167.

43. Шиманська О., Городецький М. Визначення ринкової моделі вітчизняного депозитного ринку: аналіз концентрації. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 4. С. 39-45.

ДОДАТКИ